

Nationaal Archief
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Nummer Toegang: 2.13.160

**Inventaris van de collectie inzake
regeringsonderzoek naar wandaden in Nederlands-
Indië in 1945-1949, 1969**

Versie: 27-03-2022

H.E.M. Mettes

Nationaal Archief, Den Haag 2007

This finding aid is written in Dutch.

I N H O U D S O P G A V E

Beschrijving van het archief.....	5
Aanwijzingen voor de gebruiker.....	6
Openbaarheidsbeperkingen.....	6
Beperkingen aan het gebruik.....	6
Materiële beperkingen.....	6
Aanvraaginstructie.....	6
Citeerinstructie.....	6
Archiefvorming.....	7
Geschiedenis van de archiefvormer.....	7
Inleiding.....	7
Instelling van de stuurgroep.....	8
Geschiedenis van het archiefbeheer.....	8
De verwerving van het archief.....	9
Inhoud en structuur van het archief.....	10
Verantwoording van de bewerking.....	10
Verwant materiaal.....	11
Beschikbaarheid van kopieën.....	11
Beschrijving van de series en archiefbestanddelen.....	13

BESCHRIJVING VAN HET ARCHIEF

Naam archiefblok:

Ministerie van Defensie: Collectie inzake Regeringsonderzoek naar Wandaden in Nederlands-Indië in 1945-1949

Archiefbloknummer:

D65

Omvang:

18 inventarisnummer(s)0,90 meter

Taal van het archiefmateriaal:

Het merendeel der stukken is in het Nederlands.

Soort archiefmateriaal:

Normale geschreven, getypte en gedrukte documenten, geen bijzondere handschriften.

Archiefdienst:

Nationaal Archief

Locatie:

Den Haag

Archiefvormers:

Ministerie van Defensie
G.H.J.M. Peijnenburg

Samenvatting van de inhoud van het archief:

Het archief bevat de neerslag van het regeringsonderzoek gedaan in 1969, naar wandaden gepleegd in Nederlands-Indië in 1945-1949, namelijk stukken betreffende het archiefonderzoek. Daarnaast zijn er stukken afkomstig van secretaris-generaal G.H.J.M. Peijnenburg, lid van de Stuurgroep inzake het regeringsonderzoek.

Aanwijzingen voor de gebruiker

OPENBAARHEIDSBEPERKINGEN

Deels openbaar, deels beperkt openbaar (B).

BEPERKINGEN AAN HET GEBRUIK

Reproductie van originele bescheiden uit dit archief is, behoudens de algemene regels die gelden voor het kopiëren van stukken, niet aan beperkingen onderhevig. Er zijn geen beperkingen krachtens het auteursrecht.

MATERIËLE BEPERKINGEN

Het archief kent geen beperkingen voor het raadplegen van stukken als gevolg van slechte materiële staat.

AANVRAAGINSTRUCTIE

Openbare archiefstukken kunnen online worden aangevraagd en gereserveerd. U kunt dit ook via de terminals in de studiezaal van het Nationaal Archief doen. Om te kunnen reserveren dient u de volgende stappen te volgen:

1. [Creëer een account of log in.](#)
2. Selecteer in de archiefinventaris een archiefstuk.
3. Klik op 'Reserveer' en kies een tijdstip van inzage.

CITERINSTRUCTIE

Bij het citeren in annotatie en verantwoording dient het archief tenminste éénmaal volledig en zonder afkortingen te worden vermeld. Daarna kan worden volstaan met verkorte aanhaling.

VOLLEDIG:

Nationaal Archief, Den Haag, Ministerie van Defensie: Collectie inzake Regeringsonderzoek naar Wandaden in Nederlands-Indië in 1945-1949, nummer toegang 2.13.160, inventarisnummer ...

VERKORT:

NL-HaNA, Defensie / Cie. Wandaden Ned. Indië, 2.13.160, inv.nr. ...

Archiefvorming

GESCHIEDENIS VAN DE ARCHIEFVORMER

INLEIDING

Deze inleiding geeft een overzicht van de geschiedenis van de excessennota ¹.

Joop Hueting doorliep zijn tweejarige diensttijd in Indonesië en beging daar met zijn bataljon oorlogsmisdaden.

Om rekenschap te kunnen afleggen, wendde Hueting zich in de tweede helft van de jaren vijftig van de vorige eeuw tot de pers. Hij schreef brieven naar de NRC en Het Parool. Beide kranten durfden een publicatie niet aan.

Toen Hueting in mei 1968 promoveerde als psycholoog, luidde één van de stellingen bij zijn proefschrift: 'Men kan zich afvragen, waarom in Nederland nog geen begin is gemaakt met het onderzoek naar de juridische, historische, sociologische en psychologische aspecten van de oorlogsmisdaden, begaan door militairen in dienst van dit land in de periode 1945 tot 1950. Dit in tegenstelling tot de aandacht besteed door een aantal andere landen aan het bedrijven van oorlogsmisdaden door in hun dienst staande militairen'.

Hueting sprak tijdens een interview over zijn proefschrift met Volkskrant-journalist Martin de Ruyter min of meer toevallig over zijn tijd in Nederlands-Indië. De Ruyter wilde daar wel meer van weten en sprak af nog eens langs te komen.

Op 19 december 1968 publiceerde de Volkskrant een paginagroot interview met Hueting onder de kop: 'En jullie schieten op alles wat beweegt - Nederlandse oorlogsmisdaden in Indonesië'. Er kwam nauwelijks een reactie.

Wel werd het interview gelezen door de redactie van Achter het Nieuws, de actualiteitenrubriek van de VARA. Deze rubriek zond een interview met Hueting uit op 17 januari 1969. Het effect van Hueting's woorden was vele malen groter dan bij het kranteninterview. Achter het Nieuws maakte een week later een extra uitzending van meer dan anderhalf uur waarin andere veteranen eveneens vertelden over het in brand steken van kampongs en het neerschieten van gevangenen zonder dat er een militaire noodzaak voor was. De reeks werd afgesloten met een derde uitzending die bestond uit een studiodebat met militairen en politici die in de jaren 46-49 in Indonesië hadden gezeten.

Iedereen was het erover eens dat de ophef die de uitzendingen veroorzaakte moest leiden tot een onderzoek. Niet alleen Hueting, maar ook Indië-veteranen die zich beledigd voelden door de beschuldigingen van de psycholoog. In een brief aan premier De Jong drongen deze veteranen aan op een onderzoek en een wetswijziging die het mogelijk maakte om 'de bedrivers van deze oorlogsmisdaden, inclusief de heer Hueting', alsnog te kunnen vervolgen.

Joop den Uyl, toen fractievoorzitter van de PvdA, vroeg de regering vier dagen na de televisie uitzending om opheldering: '...het parlement hoort zich de dingen, die naar voren zijn gebracht, zowel ter wille van de 200.000 Nederlandse jongeren die daar in het veld hebben gestaan, als ter wille van de jongeren in ons land, die menen, dat hier doofpotzaken aan de orde zijn, aan te trekken'. Minister-president Piet de Jong zegde de Kamer een onderzoek toe.

¹ Deze inleiding is een samenvatting van de tekst zoals te raadplegen op de website van geschiedenis.vpro.nl. (<http://geschiedenis.vpro.nl/attachment.db/6049359/excessennota.doc> (Geraadpleegd 5 juni 2006))

INSTELLING VAN DE STUURGROEP

Er werd een stuurgroep ingesteld, daarvan maakten de secretarissen-generaal van de ministeries van Algemene Zaken, Defensie, Justitie, Buitenlandse Zaken, Onderwijs en wetenschappen en Binnenlandse zaken deel uit. De secretaris-generaal van Algemene Zaken was voorzitter van de Stuurgroep. Zij rapporteerde aan het kabinet inzake de voortgang van de werkzaamheden.

De stuurgroep benoemde vervolgens een Coördinatiegroep Indonesië 1945-1950, welke bestond uit vertegenwoordigers van de eerdergenoemde ministeries.

Secretaris van deze groep was drs. mr. Cees Fasseur, toen ambtenaar op het Ministerie van Justitie.

De taak van de werkgroepen luidde:

- Het doen verzamelen en ordenen van al het materiaal in de overheidsarchieven, alsmede de gegevens die eventueel van andere zijde zullen worden verkregen, betrekking hebbende op excessen door Nederlandse militairen begaan in de periode 1946-1949;
- Het evalueren van dit materiaal en het samenstellen van een algemeen beeld;
- Het vaststellen in hoeverre op verantwoorde wijze kan worden beoordeeld in welke mate zich excessen hebben voorgedaan en in welke mate daartegen is opgetreden.

Van een echt onderzoek kon er in dit korte tijdsbestek geen sprake zijn, het ging meer om een inventarisatie van bronnen. Dat was op zich nuttig werk, want volgens Fasseur waren 'een heleboel van die archieven nog niet eens uitgepakt, die zaten nog in de kisten waarmee ze in 1950 naar Nederland waren gekomen'. Het resulteerde in een lange (en volgens de werkgroep zelf 'verre van volledige') droge opsomming van geweldsmisdrijven.

Er kwam in 1969 geen parlementaire enquête naar de gebeurtenissen in Indonesië. Het was zodoende onmogelijk om te beoordelen of de lijst van wandaden die de Excessennota bevatte moest worden gezien als structureel beleid van de krijgsmacht, of als toevallige incidenten. Of dat het ging om werkelijke oorlogsmisdaden of dat het 'slechts' excessen waren.

Auteurs van de oorspronkelijke tekst: Karin van den Born, Gerda Jansen Hendriks, Yfke Nijland en Martijn Blekendaal. Tekst aangepast en aangevuld door H.E.M. Mettes.

GESCHIEDENIS VAN HET ARCHIEFBEHEER

Voor het Ministerie van Defensie was mr. P.G. Kiës, toentertijd werkzaam bij het bureau Algemene Beleidszaken, aangewezen als lid van de coördinatiegroep. De archiefbescheiden die hij als zodanig heeft ontvangen en opgemaakt werden door hem hoogstwaarschijnlijk apart gearhiveerd als werkarchief.

Bij diverse organisatieonderdelen binnen defensie werd op last van Kiës archiefonderzoek uitgevoerd. Meest betrokken bij dit onderzoek waren het Centraal Archiefdepot, de sectie Krijgsgeschiedenis van het Hoofdkwartier Koninklijke Landmacht, de Marinestaf, het bureau Maritieme Historie van voornoemde staf en het Hoofdkwartier Korps Mariniers. Voor het bureau Maritieme Historie van de Marinestaf was LTZ1 F.C. van Oosten betrokken bij het onderzoek. De stukken opgemaakt en ontvangen bij het uitvoeren van zijn werkzaamheden werden aangetroffen in het archief van de Commissie Gedragingen Officieren Nederlands-Indië (COGNI). Dit archief is in 2003 overgedragen aan het Nationaal Archief. De drie dozen die betrekking hebben op voornoemde werkzaamheden zijn destijds afgescheiden van het archief van de COGNI en alsnog bij deze collectie gevoegd.

Het archief van secretaris-generaal G.H.J.M. Peijnenburg als lid van de Stuurgroep inzake het regeringsonderzoek naar wandaden gepleegd in Nederlands-Indië in 1945-1949, 1969 bevond zich tot 2001 in beheer van het Defensie Archieven Registratie Centrum op het Ministerie van Defensie te Den Haag. In dat jaar werd het overgeplaatst naar het Centraal Archiefdepot te Rijswijk.

DE VERWERVING VAN HET ARCHIEF

Overbrenging van een overheidsarchief

Inhoud en structuur van het archief

VERANTWOORDING VAN DE BEWERKING

Bij het bewerken van de archiefbescheiden zijn alleen de dubbeln afgescheiden en vernietigd. De twee collecties zijn geordend op onderwerp en als zodanig beschreven. Het archief heeft bij de overdracht een omvang van 1,2 m¹.

Verwant materiaal**BESCHIKBAARHEID VAN KOPIEËN**

Inventarisnummers van dit archief zijn niet in kopievorm beschikbaar

**BESCHRIJVING VAN DE SERIES EN
ARCHIEFBESTANDDELEN**

- 1** Ingekomen en minuten van uitgaande stukken inzake het regeringsonderzoek.
1969 1 omslag
- 2** Stukken betreffende het onderzoek naar archiefbescheiden aanwezig bij diverse diensten en onderdelen welke voor het regeringsonderzoek van belang kunnen zijn en de verslaglegging daarvan.
1969 1 omslag
[Openbaarheid beperkt tot 01-01-2025](#)
- 3-6** Stukken betreffende de samenstelling van de nota betreffende het archievenonderzoek naar gegevens omtrent excessen in Nederlands-Indië begaan door Nederlandse militairen in de periode 1945-1950.
1969 1 omslag
- 3** Ingekomen en minuten van uitgaande stukken voor de leden van stuurgroep en coördinatiecommissie.
- 4** Betreffende afschriften van archiefbescheiden van uitspraken en vonnissen van krijgsraden en militaire gerechtshoven.
[Openbaarheid beperkt tot 01-01-2025](#)
- 5** Inzake archiefonderzoeken bij andere ministeries.
[Openbaarheid beperkt tot 01-01-2025](#)
- 6** Staat houdende een overzicht van de in onderzochte overheidsarchieven aangetroffen gegevens met betrekking tot excessen, concept.
- 7** Documentatiemappen opgemaakt door Bureau Voorlichting inzake perspublicaties naar aanleiding van het onderzoek.
1969 1 pak
- 8** Stukken betreffende instelling, taak en werkzaamheden van de stuurgroep.
1969 1 omslag
- 9** Stukken betreffende besprekingen tijdens vergaderingen van de ministerraad over het onderzoek.
1968-1969 1 omslag
- 10** Stukken betreffende onderzoeken in het archief van het Hoog Militair Gerechtshof alsmede militair-rechterlijke aspecten bij het onderzoek.
1969 1 omslag
- 11** Stukken betreffende het samenstellen van de eindnota.
1969 1 pak
- 12** Bijlagen bij het eindverslag.
1969 1 pak
- 13** Stukken betreffende bijlage 4 van het rapport, het optreden van de kapitein R.P.P. Westerling en het Korps Speciale Troepen in de Zuid-Celebeszaak.
1969 1 pak

-
- 14** Stukken betreffende kamervragen inzake enkele beweringen in het dagblad De Telegraaf over VARA-journalist H.A. Wigbold.
1969 1 omslag
- 15** Stukken betreffende dr. J.E. Hueting.
1969 1 omslag
[Openbaarheid beperkt tot 01-01-2025](#)
- 16** Stukken betreffende een onderzoek naar de executie van vijf Indonesiërs zonder vorm van proces door leden van 3-14 RI.
1966-1967 1 omslag
[Openbaarheid beperkt tot 01-01-2025](#)
- 17** Stukken betreffende de aangifte van een dienstplichtige soldaat in 1948 gepleegde oorlogsmisdaden alsmede de vervolging daarvan.
1968-1969 1 omslag
[Openbaarheid beperkt tot 01-01-2025](#)
- 18** Stukken betreffende berichten in de pers inzake het onderzoek.
1969 1 omslag